

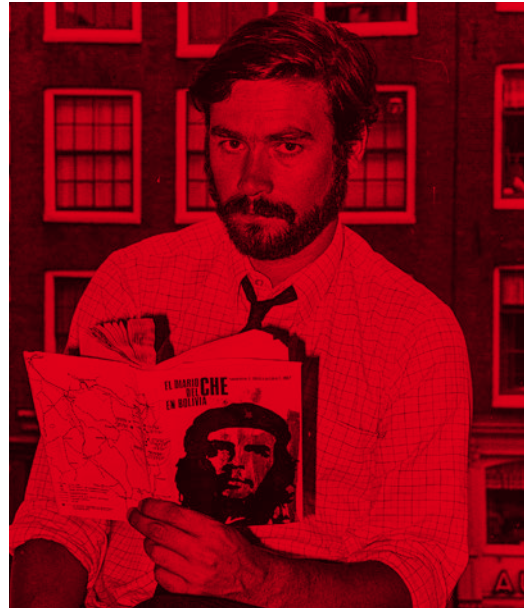
BETROKKEN, MAAR ZONDER BLINDHEID

De biografie van uitgever Rob van Gennep

In de geschiedschrijving van de literatuur, de cultuur, de politiek spelen uitgevers een marginale rol, terecht doorgaans. Hun werk is eerder faciliterend dan initiërend, de hoofdrol is weggelegd voor de experimenterende schrijvers, de grensverleggende denkers. Maar er zijn uitzonderingen. Zonder Feltrinelli in Milaan en Wagenbach in Berlijn zouden de protestbewegingen in de jaren zestig en zeventig in Italië en Duitsland er anders hebben uitgezien, en iets soortgelijks kan worden gezegd van Van Gennep in Nederland. Rob van Gennep (1937-1994) was in veel opzichten een uitzonderlijke man, als uitgever en boekhandelaar een stormachtige, charismatische en brutale, volstrekt nieuwe verschijning in de conservatieve en stoffige wereld van het boek. Alleen daarom al is het goed dat er nu een biografie van hem is verschenen.

Wie destijds, zoals ik, in Amsterdam studeerde, kon niet om Van Gennep heen, letterlijk niet. Op de korte route tussen de universiteitsgebouwen Oudemanshuispoort en aan de Herengracht kwam je vanzelf langs zijn winkel aan de Nes en de twee bij elkaar horende winkels aan het Spui, alle drie zo aantrekkelijk als snoepwinkels voor een klein kind. Ze zagen er informeel uit, die winkels, alles ademde de nieuwe tijdgeest: de etalageruiten waren beplakt met opruiende affiches en hippe posters, ze puilden uit van de meest actuele tijdschriften en boeken, ook uit het buitenland, en ze werden bemand door enthousiaste jonge mannen en vrouwen die je het liefst al dat drukwerk gratis of op de bonnefooi meegaven.

En dat soms ook deden, zoals ik tot mijn niet geringe verbazing ervoer bij nota bene mijn eerste bezoek aan de boekhandel aan het Spui, al betrof het in dit geval geen morsige werkstudent die mij hielp maar Van Genneps toenmalige compagnon, de keurige Johan Polak. Ik had, als aankomend student, voor honderd gulden boeken uitgezocht met de bedoeling ze later die dag, met voldoende geld op zak, op te halen. Maar Polak, die ik toen nog niet als zodanig kende, geloofde mij op mijn blauwe ogen en gaf me de begeerde stapel zonder meer mee, met het geld zou het wel goed komen. Later begreep ik dat die generositeit heel

Rob van Gennep in 1968. Foto Peter van Zoest/ANP

normaal was voor de man. Zonder Polaks onvoorwaardelijke liefde voor het boek en de vanzelfsprekendheid waarmee hij het familiekapitaal zonder commerciële (bij)bedoelingen in dienst stelde van die liefde, zouden geen van de genoemde winkels, noch uitgeverij Van Gennep, respectievelijk uitgeverij Athenaeum-Polak & Van Gennep bestaan hebben.

Ook in terugblik is dat een wonderlijk verhaal. Rob van Gennep, afkomstig uit een welvarend, conservatief-liberaal Wassenaars milieu, zocht als beginnend maar niet erg getalenteerd dichter contact met de literaire wereld en trof Johan Polak, die als poëziedacteur was verbonden aan een kleine Haagse uitgever. Bij hun eerste ontmoeting, in 1957, Rob was twintig, werd de negen jaar oudere, homoseksuele Polak onmiddellijk stapelverliefd op de jonge dichter; tientallen jaren later noemde hij hem nog “de mooiste man die ik ooit ben tegengekomen”. Van Gennep, hetero en zijn leven lang permanent omgeven door zwermen meisjes en

vrouwen, beantwoordde die liefde niet, maar zag in Polak, ook toen hij zijn dichtersliefde aan de wilgen had gehangen, een ideale partner ter realisering van zijn uitgeversdromen.

In 1959 kwam er onder beider redactie een tijdschrift, *Cartons voor letterkunde*, en in hetzelfde jaar rolde het eerste boek van uitgeverij Polak & Van Gennep van de persen, een weinig opzienbarende proefschrift over Albert Camus van een oom van Rob. Spraakmakender was het in 1962 opgerichte tijdschrift *Merlyn*, zonder redactionele bemoeienis van beide heren, gevolgd door boeken van de jonge auteurs Jacques Hamelink en H.C. ten Berge. Aanvankelijk verliep de samenwerking tussen de twee mannen zonder spanningen, wat gezien de onderlinge verschillen wonderlijk mag worden genoemd. Geke van der Wal: “Johan Polak was bijna een karikatuur van de stijve, beschaafde en erudiete heer. Rob was de extraverte, dominante, praatjesmakende handelaar. (...) Ze vonden elkaar omdat ze allebei een belangrijke rol wilden spelen in de literaire wereld.” Maar smaak, temperament en (politieke) voorkeur liepen zo sterk uiteen dat het nog een godswonder mag heten dat de samenwerking zo lang, tot 1968, toen de revolutie door Europa en Amerika raasde, intact bleef.

Zo kon het gebeuren dat uitgerekend in datzelfde jaar bij Polak & Van Gennep de *Verzamelde lyriek 1898-1921* van P.C. Boutens uitkwam, twee delen, ruim 1.200 pagina's, in dundruk, zeer chique en totaal onverkoopbaar, maar ook en met aanzienlijk meer commercieel succes het Boliviaanse dagboek van de één jaar daarvoor vermoorde Che Guevara, wiens uiterlijk – aldus Van der Wal – een treffende gelijkenis vertoonde met dat van zijn Amsterdamse uitgever, “de rijzende ster van het linkse boek”. Polak zal zich niet in de heroïsche avonturen van Che hebben verdiept, zomin als Van Gennep in “de hogere werkelijkheid” van Boutens. Van Gennep was überhaupt te ongedurig om een groot lezer te zijn, boeken waren er om gemaakt, verkocht en eventueel gebruikt te worden, en tot de jaren tachtig, toen de markt voor het politieke boek instortte, veel minder van literair dan van politiek

Dat Van Genneps politieke intuïtie niet altijd even scherp ontwikkeld was, moge onder meer blijken uit zijn – destijds niet ongebruikelijke – enthousiasme voor Mao

of maatschappelijk belang.

Van Gennep, nauw betrokken bij de opstand van Nieuw Links in de Partij van de Arbeid, gaf in 1966 het legendarische *Tien over rood* uit, in 1968 (samen met De Bezige Bij en Meulenhoff) de eerste delen van de *Kritiese Bibliotheek: Een uitweg uit Vietnam* van John Kenneth Galbraith, *Black Power en de Derde Wereld* van de studentenactivist Ton Regtien en een boek over het proces dat de Boliviaanse dictatuur had aangespannen tegen de journalist-schrijver Régis Debray; en in 1969, in de heetste fase van het Nederlandse studentenprotest, eveneens van Regtien, *Universiteit in opstand*. Dat Van Genneps politieke intuïtie niet altijd even scherp ontwikkeld was, moge onder meer blijken uit zijn – destijds niet ongebruikelijke – enthousiasme voor Mao, van wie hij in 1970 een bundel “filosofische” geschriften uitgaf, waarna zijn rechterhand Jaap Jansen op kosten van de Chinese ambassade een rondreis door China mocht maken, daar diep onder de indruk van terugkwam en uit dank daarvoor van de Chinese zaakgelastigde in Den Haag een zak met contant geld kreeg ter bekostiging van een tweede bundel geschriften van de Grote Roerganger: *Artikelen over klassenstrijd, produktie en organisatie* (1973).

In politiek opzicht een vreemde eend in de bijt was Peter van Straaten (1935-2016), de altijd trefzekere cartoonist en striptekenaar van *Het Parool* die Van Gennep regelmatig tegenkwam in de cafés bij het Leidseplein en die een uitgever zocht. Pas na een jaar en herhaald aandringen, in 1970, drong het tot de gewoonlijk zelden aarzelende uitgever door dat hij met de tekeningen van Van Straaten een goudmijn in huis kon halen. Van *Vader & Zin* werden inderdaad meteen 50.000 exemplaren verkocht, van latere titels

meestal nog veel meer, maar de tekenaar ergerde zich in toenemende mate aan het gebrek aan waardering van Van Gennep; toen die in 1983 zelfs geen levensteken gaf bij de toekenning van een belangrijke oeuvreprijs aan Van Straaten hield hij het definitief voor gezien en verkaste tot verbijstering van zijn oude vriend naar De Harmonie.

Gelukkig waren er nog wel een paar voor het overleven van de uitgeverij noodzakelijke kaskrakers: het opzienbarende feministische *De schaamte voorbij* van Anja Meulenbelt (alleen al het eerste jaar 36.000 exemplaren), *Ik (Ali)* van de Duitse undercoverjournalist Günter Wallraff (140.000 exemplaren) en *Geneesmiddelen in Nederland* van de jonge biochemicus Lucas Reijnders, een maar liefst 55 gulden kostende pil van ruim 600 bladzijden waarvan niettemin 100.000 exemplaren aan de man werden gebracht. In de jaren tachtig, toen de uitgeverij zich steeds meer op (buitenlandse) literatuur ging richten – ik noem Irene Dische, Elfriede Jelinek, Marguerite Duras, Breyten Breytenbach, Imre Kertész en Ismail Kadare, van wie ik achttien titels op de plank heb staan – waren de Sartre-biografie van de verleidelijke Annie Cohen-Solal en de geëngageerde boeken van de sceptische humanist György Konrád verkoopsuccessen, beide overduidelijk als gevolg van indrukwekkende tv-optredens.

De biografie van Geke van der Wal geeft van dit alles een met vaardige pen en gevoel voor ironie en understatement geschreven beeld. Haar boek kan ook worden gelezen als een genuanceerde bijdrage aan een van de nog altijd – terecht – het meest tot de verbeelding sprekende, vitale en vernieuwingsgezinde perioden in de moderne politieke en culturele geschiedenis van Nederland, goed gedocumenteerd en betrokken, maar zonder blindheid voor de verdwazing op velerlei terrein die daar nu eenmaal deel van uitmaakte.

CYRILLE OFFERMANS

GEKE VAN DER WAL, *Rob van Gennep. Uitgever van links Nederland*, Atlas Contact, Amsterdam, 2016, 344 p.